

SEKSIONI I TRETË

ÇËSHTJA X DHE TË TJERËT KUNDËR SHQIPËRISË

(kërkesat nr. 73548/17 dhe 45521/19)

VENDIM

Neni 1 P12 – Ndalimi i diskriminimit – Moszbatimi i masave të menjëhershme dhe të detajuara kundër segregimit/veçimit në një shkollë fillore, e cila frekuentohet pothuajse ekskluzivisht nga fëmijët e komunitetit rom dhe egjiptian – Asnjë justifikim objektiv dhe i arsyeshëm

Neni 46 – Masa individuale – Shtetit të paditur i kërkohet që të marrë masa për t'i dhënë fund diskriminimit

STRASBURG

31 maj 2022

Ky vendim do të bëhet përfundimtar sipas rrethanave të parashikuara në nenin 44§§2 të Konventës. Ai mund të bëhet objekt i një rishikimi redaktues

Në çështjen X dhe Të Tjerët kundër Shqipërisë,

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (Seksioni i Tretë), e mbledhur si një Dhomë e përbërë nga:

Georges Ravarani, *kryetar,*

Georgios A. Serghides,

María Elósegui,

Darian Pavli,

Peeter Roosma,

Andreas Zünd,

Frédéric Krenc, *gjyqtarë,*

dhe Milan Blaško, *Sekretar i Seksionit,*

Duke mbajtur në konsideratë:

kërkesat (nr. 73548/17 dhe 45521/19) kundër Republikës së Shqipërisë paraqitur në Gjykatë në mbështetje të nenit 34 të Konventës për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore (“Konventa”), në lidhje me datat e paraqitura në shtojcë nga tetëmbëdhjetë shtetas shqiptarë me origjinë etnike rome dhe egjiptian, të cilët përbëjnë gjashtë familje (“kërkuesit”), të cilët u përfaqësuan përpara Gjykatës nga Qendra Evropiane për të Drejtat e Romëve (“QEDR”), një organizatë joqeveritare, me vendndodhje në Bruksel, Belgjikë.

vendimin për të mos i bërë publikë emrat e kërkuesve;

vendimin për të njoftuar Qeverinë Shqiptare (“Qeveria”) për kërkesat. Qeveria u përfaqësua nga ish-agjentët e saj, z. A. Metani, znj. E. Muçaj, dhe më pas, nga z. O. Moçka nga Avokatura e Shtetit;

vërejtjet e paraqitura nga Qeveria e paditur dhe vërejtjet e dorëzuara nga kërkuesit si përgjigje e të parave;

komentet e paraqitura nga T’Reja Centre, një organizatë joqeveritare, me zyra qendrore në Tiranë, Shqipëri, së cilës iu dha leje që të ndërhynte nga Kryetari i Seksionit;

pasi diskutoi me dyer të mbyllura më datë 10 maj 2022,

shpall vendimin e mëposhtëm, i cili u miratua në po atë datë.

HYRJE

1. Kërkesa ka të bëjë me diskriminimin e pretenduar ndaj kërkuesve, pasi Qeveria nuk zbatoi masat e menjëhershme dhe të detajuara kundër segregimit/veçimit në një shkollë fillore, e cila frekuentohet pothuajse ekskluzivisht nga fëmijë të minoritetit rom dhe egjiptian.

FAKTET

I. GJETJET E QEVERISË NË LIDHJE ME SHKOLLËN “NAIM FRASHËRI”

2. Kërkuesit jetojnë në Korçë, një qytet në juglindje të Shqipërisë me 76 000 banorë. Sipas të dhënave të qeverisë lokale, gjatë vitit akademik 2018/19, në sistemin e detyruar arsimor të këtij qyteti u regjistruan rreth 1200 fëmijë romë dhe egjiptianë.

3. Gjatë viteve akademike 2012/19, nxënësit romë dhe egjiptianë në shkollën fillore “Naim Frashëri” në Korçë përbënin rreth 89 deri në 100% të nxënësve në shkollë. Në vitin 2012, Qeveria kishte zbatuar një program për ndihmën ushqimore, sipas së cilit nxënësit që ndiqnin atë shkollë përfitonin pako me ushqime, me qëllimin që të rriteshin normat e frekuentimit të shkollës nga fëmijët e atyre komuniteteve. Kërkuesit fëmijë ndiqnin të njëjtën shkollë.

4. Në një rekomandim të përgjithshëm të datës 11 shtator 2014, Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi (“Komisioneri” ose “Komisioneri kundër Diskriminimit”), një organ i brendshëm i themeluar sipas ligjit për mbrojtjen ndaj diskriminimit (ligji nr. 10221, i datës 4 shkurt 2010), i rekomandoi Ministrisë së Arsimit dhe Sporteve (“Ministria”) të mbante në konsideratë raportin midis nxënësve romë/egjiptianë dhe të tjerë në shkollë dhe të merrte masa për të shmangur krijimin e shkollave që ndiqeshin vetëm nga nxënësit e këtyre komuniteteve.

5. Më 3 korrik 2015, QEDR-ja paraqiti një ankesë pranë Avokatit të Popullit, që është një institucion i krijuar për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve ndaj autoriteteve publike, me pretendimin se mbipërfaqësimi i nxënësve romë/egjiptianë në shkollën “Naim Frashëri” krijonte veçim. Pasi çështja u mor në konsideratë dhe pasi u dëgjua opinioni i Ministrisë së mbipërfaqësimi në fjalë, vinte si një pasojë e paqëllimshme e programit për ndihmë ushqimore, më 12 gusht 2015, Avokati i Popullit i rekomandoi Ministrisë të merrte masa proaktive për t’i dhënë fund diskriminimit të nxënësve në fjalë. Gjithashtu, Avokati i Popullit i rekomandoi Ministrisë të krijonte një mekanizëm për monitorimin e zbatimit të masave kundër segregimit në të gjitha shkollat.

6. Pas një ankese të ngjashme nga QEDR-ja dhe nga një organizatë tjetër, së cilave Ministria iu përgjigj se mbipërfaqësimi për të cilin drejtohej ankesa ishte i paqëllimshëm, më 22 shtator 2015, Komisioneri kundër Diskriminimit nxori një vendim detyrues ku konstatohej se fëmijët romë dhe egjiptianë në shkollën “Naim Frashëri”, po vuanin diskriminim jo të drejtpërdrejtë, për shkak të mbipërfaqësimit të tyre në shkollë.

7. Mbështetur në nenin 18 të Kushtetutës i cili ndalon diskriminimin (shih paragrafin 17 më poshtë) dhe vendimit të Gjykatës në çështjen *Lavida dhe të Tjerët kundër Greqisë* (nr. 7973/10, 30 maj 2013), Komisioneri konstatoi se vendosja e nxënësve romë në një shkollë të posaçme i veçon ata dhe nuk lejon integrimin e tyre në aktivitetet sociale gjithëpërfshirëse. Gjithashtu, duke marrë në konsideratë se Ministria ishte organi publik përgjegjës për pranimet në shkollë, Komisioneri theksoi se sipas nenit 7(1) të ligjit për mbrojtjen ndaj diskriminimit (shih paragrafin 23 më poshtë), si veprimet edhe mosveprimet që kanë shkaktuar një shkelje të barazisë midis personave, mund të sjellin diskriminim. Së fundmi, Komisioneri theksonte se në mbështetje të nenit 18(1) të ligjit për mbrojtjen ndaj diskriminimit (shih paragrafin 24 më poshtë), Këshilli i Ministrave dhe Ministria kishin detyrimin të merrnin masa pozitive kundër diskriminimit lidhur me të drejtën për t’u arsimuar.

8. Në lidhje me sa më sipër, Komisioneri urdhëroi Ministrinë të merrte “masa të menjëhershme për përmirësimin e situatës dhe të ndryshonte raportin” midis nxënësve romë/egjiptianë dhe nxënësve të tjerë në shkollë.

II. ZBATIMI I VENDIMIT TË KOMISIONERIT

9. Më 14 dhjetor 2015, Ministria informoi Komisionerin se do të ndërmernte një sërë masash kundër segregimit në shkollë, duke përfshirë zgjerimin e programit të ndihmës ushqimore për nxënësit e të gjitha komuniteteve edhe për katër shkolla të tjera në këtë zonë, si edhe bashkimin e shkollës “Naim Frashëri” me tri shkolla lokale.

10. Më 22 shkurt 2017, Qeveria zgjeroi programin për mbështetjen ushqimore për të gjithë nxënësit e shkollës “Naim Frashëri” (vendim i Këshillit të Ministrave nr. 132 i po së njëjtës datë).

11. Më 14 prill 2017, Ministria informoi QEDR se shkolla vijonte të frekuentohej pothuajse ekskluzivisht nga nxënës të komunitetit rom dhe egjiptian. Në vijim, Ministria shpjegoi se duke qenë se viti akademik ishte në vijim, nuk ishte momenti i duhur që të zbatohesh bashkimi i shkollave të ndryshme, por i siguroi QEDR-së, se në fillim të vitit të ri akademik, në shtator,

segregimi në shkollë do të përfundonte. Gjithashtu, Ministria deklaroi se do t'i kërkonte autoriteteve kompetente të organizonin rinovimin e shkollës.

12. Punimet për rinovim u realizuan gjatë vitit akademik 2018/19 dhe përfunduan në shtator 2019.

13. Më 6 nëntor 2019, Qeveria parashtroi përpara Gjykatës se për vitin akademik 2019/20, nxënësit romë/egjiptianë përbënin 90% të nxënësve në shkollën “Naim Frashëri”.

14. Më 25 shkurt 2020, Ministria informoi Avokatin e Shtetit se përqindja e nxënësve romë/egjiptianë në shkollë ishte 60%. Gjithashtu, Ministria pohonte se bashkimi i shkollës me shkollat e tjera pranë saj nuk ishte realizuar, për shkak të punimeve për rinovimin e shkollës.

15. Kërkesuesit e kundërshtuan shifrën e mësipërme dhe parashtuan se në realitet, në shkollën “Naim Frashëri” ishin regjistruar shumë nxënës, që nuk i përkisnin komunitet rom/egjiptian, por më pas ata ndoqën shkollat fqinje.

III. ZHVILLIME TË TJERA

16. Më 16 dhjetor 2015, Komisioneri nxori një vendim në të cilin konstatohej se shkolla fillore “Avdyl Avdia” në Berat, ndiqet ekskluzivisht nga nxënës të komunitetit rom, fakt i cili përbënte diskriminim dhe ishte në kundërshtim me ligjin për mbrojtjen ndaj diskriminimit. Komisioneri i kërkoj Ministrisë të merrte masa për transportin dhe frekuentimin e nxënësve të shkollës në një shkollë tjetër pranë shkollës “Avdyl Avdia”. Në korrespondencën e datës 14 prill 2017 me QEDR-në (shih paragrafin 11 më sipër), Ministria pohonte se shkolla “Avdyl Avdia” ishte mbyllur në mbështetje të vendimit të Komisionerit, dhe çështja e transportit po adresohet nga bashkia në fjalë.

KUADRI LIGJOR DHE PRAKTIKA PËRKATËSE

I. LIGJET E BRENDSHME

A. Kushtetuta

17. Neni 18 i Kushtetutës parashikon, si më poshtë:

“1. Të gjithë janë të barabartë përpara ligjit.

2. Askush nuk mund të diskriminohet padrejtësisht për shkaqe të tilla si gjinia, raca, feja, etnia, gjuha, bindjet politike, fetare a filozofike, gjendja ekonomike, arsimore, sociale ose përkatësia prindërore.

3. Askush nuk mund të diskriminohet për shkaqet e përmendura në paragrafin 2, nëse nuk ekziston një përligje e arsyeshme dhe objektive.”.

18. Neni 57 parashikon se kushdo ka të drejtën për arsimim.

B. Ligji për arsimin 2012 (ligji nr. 69/2012 i datës 21 qershor 2012 për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë)

19. Parimet e përgjithshme të zbatueshme në institucionet arsimore parashikohen në nenin 6 të ligjit për arsimin të vitit 2012. Paragrafi 4 i atij neni parashikon:

“Në institucionet arsimore zbatohet parimi i gjithëpërfshirjes së nxënësve.”.

C. Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi, 2010

20. Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi (ligji nr. 10221 i datës 4 shkurt 2010), i cili ishte në fuqi përpara ndryshimit të tij me anë të ligjit nr. 124/2020, të datës 15 tetor 2020, parashikonte parimin e barazisë përpara ligjit, për sa i takonte gjinisë, racës, etnisë së kujtdo dhe një sërë aspektesh të tjera (neni 1).

21. Neni 3 (3) i ligjit e përcaktonte “diskriminimin e tërthortë” si një formë diskriminimi, i cili ndodh kur një dispozitë, kriter apo praktikë, e paanshme në dukje, do ta vinte një person ose grup personash në kushte jo të favorshme, sipas parashikimeve të nenit 1 të këtij ligji, në raport me një tjetër person ose grup personash, si dhe kur ajo masë, kriter a praktikë, nuk justifikohet objektivisht nga një synim i ligjshëm ose kur mjetet e arritjes së këtij synimi, ose nuk janë të përshtatshme, ose nuk janë të domosdoshme dhe në përpjesëtim të drejtë me gjendjen që e ka shkaktuar atë.

22. Neni 3 (9) i ligjit e përkufizon termin “organizatat me interesa legjitimë” si ato organizata, të cilat janë të regjistruara në Republikën e Shqipërisë dhe kanë si objekt të deklaruar të veprimtarisë së tyre mbrojtjen e të drejtave të njeriut, ose u ofrojnë ndihmë viktimave të diskriminimit. Neni 33 (1) i ligjit parashikon se një organizatë me interesa legjitimë që pretendon

diskriminim në emër të një personi apo grupi personash, mund të paraqesë ankesë së bashku me provat e disponueshme para Komisionerit.

23. Neni 7(1) i ligjit parashikon:

“Çdo veprim ose mosveprim i autoriteteve publike ose i personave fizikë a juridikë që marrin pjesë në jetën dhe sektorët publikë ose privatë, që krijojnë baza për mohimin e barazisë ndaj një personi apo grupi personash ose që i ekspozon ata ndaj një trajtimi të padrejtë dhe jo të barabartë, kur ata ndodhen në rrethana të njëjta ose të ngjashme, në krahasim me persona të tjerë ose grupe të tjera personash, përbën diskriminim.”.

24. Neni 18 (1) i ligjit parashikon:

“Këshilli i Ministrave dhe Ministri i Arsimit dhe Shkencës janë secili përgjegjës për marrjen e masave me karakter pozitiv për të luftuar diskriminimin në lidhje me të drejtën për arsimim.”

25. Nenet 21 dhe 22 të ligjit parashikojnë krijimin e institucionit të Komisionerit kundër Diskriminimit si një autoritet publik i pavarur i ngarkuar me detyrën për të garantuar mbrojtjen e efikase kundër diskriminimit. Komisioneri emërohet nga Parlamenti për një mandat 5-vjeçar, me të drejtë rizgjedhjeje vetëm një herë (nenet 23 dhe 25). Sipas nenit 26 të ligjit, Komisioneri duhet të raportojë përpara Parlamentit me anë të një raporti vjetor mbi aktivitetet e tij.

26. Komisioneri ka kompetencën të dëgjojë ankesat për diskriminim nga persona fizikë ose organizata, të ndërmarrë hetime administrative dhe të vendosë sanksione administrative (neni 32 (1) (a), (b) dhe (ç)).

27. Gjithashtu, sipas nenit 32(1)(f), Komisioneri është kompetent për publikimin e raporteve, si edhe për dhënien e rekomandimeve për çdo çështje që ka të bëjë me diskriminimin.

28. Sipas nenit 32(3), gjatë shqyrtimit të ankesave të paraqitura përpara tij/saj, me përjashtim të rastit kur procedura përkatëse parashikohet në ligj, Komisioneri duhet të zbatojë Kodin e Procedurës Administrative, si edhe duhet të vendosë për marrjen e masave të duhura dhe afatin kohor për zbatimin e tyre (neni 33 (10)).

29. Sipas nenit 33 (11), Komisioneri mund të vendosë edhe një gjobë për palën e cila nuk i zbaton vendimet e tij.

30. Neni 34 i ligjit parashikon se kushdo që është diskriminuar ka të drejtën të kërkojë dëmshpërblim përpara gjykatës kompetente në mënyrë të pavarur, ose të paraqesë një ankesë përpara Komisionerit.

D. Ligji nr. 124/2020, i datës 15 tetor 2020, i cili ndryshon ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi, 2010

31. Neni 3 (16) i ligjit për mbrojtjen nga diskriminimi, i ndryshuar, e përcakton termin “veçim” si atë formë diskriminimi, e cila ndodh në rastet kur një person ose grup personash ndahen nga të tjerët pa një justifikim objektiv dhe të arsyeshëm dhe kjo ndarje bëhet për të paktën një nga shkaqet e parashikuara në nenin 1 të ligjit.

32. Neni 33 (18) i ligjit për mbrojtjen nga diskriminimi, i ndryshuar, parashikon se vendimi i Komisionerit mund të ankimohet në gjykatën kompetente, sipas rregullave të zbatueshme për mosmarrëveshjet administrative.

E. Kodi i Procedurës Administrative

33. Neni 18 i Kodit të Procedurës Administrative i vitit 1999 (ligji nr. 8485, i datës 12 maj 1999, i ndryshuar), i cili ishte në fuqi deri më 28 maj 2016, sanksiononte parimin e kontrollit gjyqësor ndaj vendimeve administrative.

34. Neni 130 dhe 131 parashikonin se aktet administrativë ishin të zbatueshëm pasi hynin në fuqi, me përjashtim të rastit kur paraqitej një ankesë me efekt pezullues.

F. Materiale të tjera

35. Në raportin vjetor për vitin 2015 përpara Parlamentit, Komisioneri pohoi se ajo kishte qenë në rolin e të akuzuarës në katërmbëdhjetë procese gjyqësore, ku palët kishin kundërshtuar vendimet e saj në gjykatë, dhe këto të fundit ishin akte administrative.

36. Me anë të vendimit nr. 1072, të datës 23 dhjetor 2015, Këshilli i Ministrave miratoi “Planin Kombëtar për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve në Republikën e Shqipërisë 2016–2020”. Një nga objektivat strategjikë të planit ishte rritja e aksesit për romët dhe egjiptianët në arsim pa u diskriminuar apo veçuar.

37. Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 682, i datës 29 shtator 2017, i ndryshuar, parashikon, midis të tjerash, procedurat sipas së cilave fondet publike do të përdoren për transportin e nxënësve në shkollat e tyre respektive, nëse ata banonin në një distancë të caktuar prej tyre.

II. MATERIALET E KËSHILLIT TË MINISTRAVE

38. Në raportin e datës 15 shkurt 2006, mbi Situatën e të Drejtave të Njeriut të Romëve, Sintit dhe të Shtetgarëve në Evropë (CommDH(2006)1), Komisioneri i Këshillit të Evropës për të Drejtat e Njeriut vërejtë se arsimimi i veçuar i mohonte fëmijëve romë dhe atyre jo romë mundësinë për t'u njohur me njëri-tjetrin, dhe për të mësuar se si të jetojnë si qytetarë të barabartë. Në vijim, Komisioneri theksonte se veçimi i përjashtonte fëmijët romë nga shoqëria e gjerë që në fillim të jetës së tyre, duke rritur rrezikun që ata të përfshiheshin në rrethin vicioz të marginalizimit.

39. Në rekomandimin CM/Rec(2009)4 mbi arsimimin e romëve dhe të shtetgarëve në Evropë (miratuar më 17 qershor 2009, në takimin e 1061-të të zëvendësministrave), pjesët përkatëse të të cilit parashikohen në çështjen *Oršuš dhe të Tjerët kundër Kroacisë* ([DHM]), nr. 15766/03, §§79–80 (GJEDNJ 2010), Komisioni i Ministrave rekomandoi se atje ku kishte një veçim *de facto* të fëmijëve romë dhe atyre shtetgarë, autoritetet do të duhet të zbatonin masa kundër veçimit.

40. Në rezolutën 1927(2013) të datës 23 prill 2013 për ndalimin e diskriminimit ndaj fëmijëve romë, Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës i urdhëroi shtetet anëtare të ndalonin veçimin në shkollë dhe të promovonin përfshirjen, midis të tjerash, duke i kërkuar bashkive të përgatisnin plane kundër veçimit (§7.3.3).

41. Më 12 shtator 2017, Komisioneri i Këshillit të Evropës për të Drejtat e Njeriut publikoi dokumentin¹ për luftën kundër veçimit në shkollë në Evropë me anë të arsimimit përfshirës. Dokumenti parashikonte një sërë rekomandimesh për adresimin e veçimit në shkollë dhe realizimin e arsimimit përfshirës, duke përfshirë, midis të tjerash, miratimin e strategjive kundër veçimit, rregullimin dhe monitorimin e pranimeve në shkolla, dhe përcaktimin e rajoneve të shkollave me balancë sociale.

42. Ekstrakti i mëposhtëm i Raportit (CommDH(2018)15), i datës 13 shtator 2018, nga Komisioneria për të Drejtat e Njeriut të Këshillit të Evropës, pas vizitës së saj në Shqipëri nga datat 21 deri më 25 maj 2018, përcakton:

“Teksa vërehet me kënaqësi se parimi për arsimim gjithëpërfshirës dhe ndalimin e diskriminimit në arsim janë përfshirë në legjislacionin shqiptar, Komisionerja është e shqetësuar për mungesën e përfshirjes së disa fëmijëve shqiptarë, veçanërisht fëmijët romë [...] në arsimin e përgjithshëm.”.

43. Raporti për Shqipërinë i Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës (ECRI) (cikli i gjashtë monitorues), i miratuar më 7 prill 2020 dhe i publikuar më 2 qershor 2020, përmban paragrafët e mëposhtëm:

“46. Në raportin e tyre [...], autoritetet deklarojnë se ndarja e fëmijëve romë dhe egjiptianë në shkolla nuk ekziston. 59 Sidoqoftë, në vitet e fundit ndarja është raportuar në disa shkolla, përkatësisht në Korçë, Moravë dhe Elbasan. 60 OJQ-të rome përmendën, gjithashtu, një rast të supozuar në Shkodër, në lidhje me këtë. ECRI vizitoi Korçën dhe pati takime me administratën e qytetit dhe përfaqësuesit e komunitetit rom. ECRI e kupton që situata në lidhje me ndarjen në shkolla nuk është krijuar me qëllim, por si rezultat i një përqendrimi tradicionalisht shumë të lartë të romëve dhe egjiptianëve në lagje të veçanta të qytetit (lagjet 6, 8 dhe 17). Në këtë zonë, të tri shkollat ekzistuese kanë një shumicë të nxënësve romë dhe egjiptianë me 530 nga 700 (sipas vetëdeklarimit, pasi asnjë përkatësi etnike nuk regjistrohet në regjistrin civil). Mesatarja e përgjithshme sipas shkollës është 70%: “Naim Frashëri” (95%), “Asdreni” (51%), “Ismail Qemali” (67%). ECRI vuri në dukje një qasje konstruktive dhe pragmatike nga kryetari i Bashkisë dhe ekipi i tij për ta zgjidhur këtë çështje. Në përgjigje të ankesave për kushtet nënstandarde, €250.000 janë shpenzuar për rinovimin dhe riparimin e shkollës “Naim Frashëri”, e cila si rezultat tani konsiderohet të jetë ndër më të mirat në qytet, për sa i përket infrastrukturës materiale. Për më tepër, për sa i përket përbërjes etnike të nxënësve, administrata bashkiake po konsideron

¹<http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServicesDisplayDCTMContent?documentId=090000168073fb65>

bashkimin e dy prej tre shkollave, në mënyrë që asnjë të mos ketë një raport më të lartë se 75% të fëmijëve romë ose egjiptianë. Me sa duket, një përpjekje e ngjashme për të përzier nxënësit po konsiderohet në Shkodër, për shembull, duke siguruar transport në rrethe të ndryshme shkollore.

47. ECRI rekomandon që autoritetet ta monitorojnë nga afër situatën, në lidhje me ndarjen strukturore në të vërtetë të nxënësve romë dhe egjiptianë në shkolla dhe të ndihmojnë, nëse është e nevojshme, autoritetet vendore në gjetjen e zgjidhjeve të mundshme për të adresuar këtë problem.”.

44. Në Rekomandimin e Politikave të Përgjithshme nr. 13 për luftën kundër anticiganizmit dhe diskriminimit kundër romëve, miratuar më 24 qershor 2011, dhe ndryshuar më 1 dhjetor 2020, ECRI rekomandonte që qeveritë e shteteve anëtare të Këshillit të Evropës të merrnin masa urgjente, duke përfshirë edhe masat ligjore dhe ato politike, për t'i dhënë fund veçimit në shkollë, të cilit u nënshtrohen fëmijët romë, si edhe për t'i integruar ata në shkolla që ndiqen nga nxënës të popullatës dominuese (§4(d)).

III. RAPORTET MBI PROGRESIN TË KOMISIONIT EVROPIAN

45. Komisioni Evropian publikon raporte progresi të përvitshme për vendet të cilat dëshirojnë të hyjnë në Bashkimin Evropian. Raportet analizojnë, midis të tjerash, kapacitetin e këtyre vendeve për të zbatuar standardet evropiane.

46. Në raportin e vitit 2014 për Shqipërinë (SWD(2014) 304), Komisioni Evropian konstatoi se “fëmijët romë dhe egjiptianë nuk janë integruar plotësisht në sistemin arsimor, gjë e cila me raste çon në veçim dhe përjashtim” (faqja 62).

47. Në raportin e vitit 2016 (SWD(2016) 364) konstatohet se: “veçimi në shkolla përbën një shqetësim serioz” (faqja 68). Një konstatim i ngjashëm paraqitet edhe në raportin e vitit 2018 (SWD(2018) 151) (faqja 32), ku Komisioni Evropian shtonte se Shqipëria duhej të “trajtonte veçimin në fushën e arsimit për grupet vulnerabël, veçanërisht për romët dhe egjiptianët” (faqja 25), por edhe në raportin e vitit 2019 (SWD(2019) 215), (faqja 32), në raportin e vitit 2020 (SWD(2020) 354) (faqja 38), dhe në raportin e vitit 2021 (SWD(2021) 289) (faqja 36).

IV. MATERIALE TË TJERA NDËRKOMBËTARE

48. Konventa Ndërkombëtare e Kombeve të Bashkuara (OKB) për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racial u miratua në Nju-Jork, më 21 dhjetor 1965, dhe hyri në fuqi për Shqipërinë më 11 maj 1994. Nenet 2 dhe 3 parashikojnë, si më poshtë:

“Neni 2

1. Shtetet Palë dënojnë diskriminimin racial dhe marrin përsipër të ndjekin me të gjithat mjetet e duhura dhe pa vonesë një politikë për eliminimin e diskriminimit racial në të gjitha format e tij dhe promovimin e mirëkuptimit midis të gjitha racave, dhe në këtë pikë:

a) Secili Shtet Palë merr përsipër të mos përfshihet në asnjë akt ose praktikë të diskriminimit racial kundër personave, grupeve ose personave ose institucioneve, si edhe të garantojë se të gjitha autoritetet publike dhe institucionet publike, kombëtare dhe lokale, duhet të veprojnë në përputhje me këtë detyrim;

b) Secili Shtet Palë merr përsipër të mos sponsorizojë, mbrojë ose mbështesë diskriminimin racial me anë të personave ose organizatave;

c) Secili Shtet Palë duhet të marrë masa efektive për të shqyrtuar politikën qeveritare, kombëtare dhe lokale, si edhe të ndryshojë, shfuqizojë ose anulojë çdo ligj apo rregullore, të cilat kanë ndikim në krijimin ose përjetësimin e diskriminimit racial kudo që ai të ekzistojë;

d) Secili Shtet Palë duhet të ndalojë dhe t'i japë fund, me anë të çdo mjeti të përshtatshëm, duke përfshirë legjislacionin sipas rrethanave, diskriminimit racial nga çdo person, grup apo organizatë;

e) Secili Shtet Palë merr përsipër të inkurajojë, ku është e mundur, organizatat dhe lëvizjet integruuese shumëracore, si edhe çdo mjet tjetër për eliminimin e barrierave midis racave, dhe të çinkurajojnë çdo gjë që synon t'i hapë rrugën ndarjes raciale.

2. Kur e kërkojnë rrethanat, Shtetet Palë duhet të marrin masa konkrete, në fushën sociale, ekonomike, kulturore dhe në fusha të tjera, për të garantuar zhvillimin dhe mbrojtjen e duhur ndaj grupeve të caktuara raciale, ose ndaj individëve që janë pjesë e këtyre grupeve, me synim që

t'u garantojnë atyre gëzimin e plotë dhe të barabartë të të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore. Këto masa nuk duhet të shkaktojnë në asnjë rast krijimin e të drejtave të pabarabarta ose të ndryshme për grupe të ndryshme raciale, pasi të jenë përmbushur objektivat për të cilat ato janë ndërmarrë.”.

Neni 3

“Shtetet Palë dënojnë veçimin racial dhe aparteidin dhe marrin përsipër parandalimin, ndalimin dhe shuarjen e të gjitha praktikave të kësaj natyre në territoret nën juridiksionin e tyre.”.

LIGJI

I. BASHKIMI I KËRKESAVE

49. Duke marrë në konsideratë lëndën e ngjashme të kërkesave, Gjykata mendon se është e përshtatshme që kërkesat të shqyrtohen së bashku në një vendim të vetëm, sipas rregullit 42§1 të Rregullores së Gjykatës.

II. ÇËSHTJET PARAPRAKE

50. Gjykata vëren, në lidhje me kërkesën e parë, nr. 73548/17, se kërkuessit nr. 14 deri në 18 e informuan Gjykatën, se ata dëshironin të tërhiqeshin nga kërkesa. Në vijim, kërkuessit nr. 16, 17 dhe 18 paraqitën kërkesën e dytë nr. 45521/19.

51. Në këtë mënyrë, duke marrë në konsideratë nenin 37§1(a) të Konventës, Gjykata arrin në përfundimin se nuk është e justifikueshme që të vijohet me shqyrtimin e kërkesës nr. 73548/17, për sa ka të bëjë me kërkuessit nr. 14 deri në 18. Gjithashtu, në përputhje me nenin 37§1 *in fine*, Gjykata nuk konstaton asnjë rrethanë të posaçme, në lidhje me respektimin e të drejtave të njeriut sipas parashikimeve të Konventës dhe Protokolleve të saj, të cilat parashikojnë shqyrtimin e vazhduar të kësaj pjesë të kërkesës.

52. Për sa më sipër, është me vend që të përjashtohet pjesa e kërkesës nr. 73548/17, për sa ka të bëjë me kërkuessit nr. 14 deri 18, pa paragjykim ndaj kërkesës së dytë nr. 45521/19, i cili u paraqit në Gjykatë nga kërkuessit nr. 16, 17 dhe 18.

III. SHKELJE E PRETENDUAR E NENIT 1 TË PROTOKOLLIT NR. 12 TË KONVENTËS

53. Kërkuessit u ankuan në mbështetje të nenit 1 të protokollit nr. 12 të Konventës, të cilët ishin diskriminuar kundrejt së drejtës së tyre për një arsimim përfshirës si rezultat i moszbatimit nga ana e autoriteteve të masave kundër veçimit për të adresuar mbipërfaqësimin e nxënësve romë/egjiptianë në shkollën “Naim Frashëri”.

54. Neni 1 i protokollit nr. 12 i Konventës parashikon, si më poshtë:

“1. Gëzimi i çdo të drejte të parashikuar në ligj do të garantohet pa diskriminim për asnjë nga arsyet, të tilla si: gjinia, raca, ngjyra, gjuha, feja, opinionin politik ose ndonjë opinion tjetër, origjina kombëtare ose sociale, lidhja me një minoritet kombëtar, prona, lindja apo ndonjë status tjetër.

2. Askush nuk duhet të diskriminohet nga një autoritet publik për ndonjë nga arsyet e parashikuara në paragrafin 1.”.

55. Protokollin nr. 12 i Konventës u ratifikua nga Shqipëria më 26 nëntor 2004 dhe hyri në fuqi për këtë vend më 1 prill 2005.

A. Pranueshmëria

1. Parashtrimet e palëve

56. Qeveria parashitroi se rekomandimet e Avokatit të Popullit dhe të Komisionerit, si edhe vendimi i këtij të fundit, më 22 shtator 2015, ishin të pamjaftueshme për të arritur në përfundimin se kërkuessit kishin shteruar mjetet e brendshme, të cilat do të ishin shteruar vetëm duke paraqitur një pretendim për diskriminim në gjykatat e brendshme, sipas nenit 34 të ligjit për mbrojtjen nga diskriminimi (shih paragrafin 30 më sipër). Gjithashtu, Qeveria paraqiti një sërë vendimesh të brendshme, të cilat i kishin njohur pretendimet për diskriminim dhe i kishin dëmshpërblyer ankuesit.

57. Kërkuessit e kundërshtuan atë këndvështrim dhe parashtruan se vendimet e brendshme të referuara nga Qeveria ishin lëshuar në çështjet ku kishte pasur një mosmarrëveshje për faktin nëse ankuesi kishte vuajtur diskriminim. Ata argumentuan se Komisioneri kundër Diskriminimit ishte autoriteti kompetent i brendshëm për të dëgjuar ankesat për diskriminim dhe përsëritën se

as Ministria dhe as ndonjë palë tjetër nuk e kishte kundërshtuar vendimin e Komisionerit se nxënësit e shkollës ishin subjekt i diskriminimit. Për sa i përket mungesës së një mosmarrëveshjeje mbi këtë pikë, ata prisnin që autoritetet të zbatonin vendimin e datës 22 shtator 2015 të Komisionerit kundër Diskriminimit, dhe argumentuan se do të ishte e pavlerë që të niseshin procedura të tjera gjyqësore për marrjen e një konstatimi tjetër, në lidhje me faktin se diskriminimi i nxënësve në shkollë duhej të ndalohej. Gjithashtu, kërkuarit parashtruan se qëllimi i tyre kryesor ishte t'i jepej fund veçimit të shkollës në vend që të shkakttoheshin dëme.

58. Së fundmi, kërkuarit pretenduan se çështja gjyqësore me interes publik e ndërmarrë nga QEDR-ja përpara Komisionerit kundër Diskriminimit korrespondonte me kërkesën ata kishin sjellë përpara Gjykatës.

2. Vlerësimi i Gjykatës

59. Gjykata thekson se arsyeja pas rregullit të shterimit është ofrimi i mundësisë për Shtetet Kontraktuese, që të parandalojnë ose të rregullojnë shkeljet e pretenduara kundër tyre përpara se këto pretendime të paraqiten në institucionet e Konventës. Ajo mbështetet në pretendimin, reflektuar në nenin 13, se urdhri i brendshëm ligjor do të garantojë një mjet efikas për shkeljen e të drejtave të Konventës. Ky është një aspekt i rëndësishëm i natyrës mbështetëse të makinerisë së Konventës (shih, për shembull, *Selmouni kundër Francës* [DHM], nr. 25803/94, §74, GJEDNJ 1999-V). Në të vërtetë, Gjykata shpesh është shprehur se në përputhje me parimin e ndihmës, është me vend që gjykatat vendëse fillimisht duhet të kenë mundësinë për të përcaktuar pyetjet e përputhshmërisë së ligjit të brendshëm me Konventën dhe, nëse përpara saj paraqitet një kërkesë, Gjykata duhet të ketë këndvështrimet e gjykatave të brendshme, duke qenë në kontakt të drejtpërdrejtë dhe të vazhdueshëm me aspektet drejtuese e vendeve të tyre (shih *Burden kundër Mbretërisë së Bashkuar* [DHM], nr. 13378/05, §42, GJEDNJ 2008).

60. Në të njëjtën kohë, është e nevojshme që rregulli të zbatohet me fleksibilitet dhe pa formalizma të tepërta, duke marrë në konsideratë kontekstin e të drejtave të njeriut (shih *Ringeisen kundër Austrisë*, 16 korrik 1971, §89, Seritë A nr. 13). Rregulli për shterimin nuk është absolut dhe nuk mund të zbatohet automatikisht; teksa monitorohet përputhshmëria me këtë rregull, është e rëndësishme që të merren në konsideratë rrethanat e çështjes konkrete (shih *Kozacioglu kundër Turqisë* [DHM], nr. 2334/03, §40, 19 shkurt 2009).

61. Duke u kthyer në çështjen në fjalë, Qeveria nuk e trajtoi me detaje argumentimin e saj sipas së cilit vetëm procedurat gjyqësore mund të justifikojnë kërkesën për shterimin e mjeteve të brendshme. Megjithatë, duket se argumenti i Qeverisë mbështetej në pretendimin se Komisioneri dhe vendimet e tij ishin të një natyre administrative – më shumë se sa gjyqësore.

62. Në lidhje me këtë aspekt, Gjykata vëren, se sipas ligjit shqiptar, Komisioneri kundër Diskriminimit është një autoritet i pavarur me fuqinë për të lëshuar vendime detyruese për subjektet publike dhe private, si edhe për të urdhëruar që këto subjekte të zbatojnë masa kundër diskriminimit (shih paragrafin 28 më sipër). Vendimet e Komisionerit mund të kundërshtohen përpara gjykatave (shih paragrafët 32 dhe 35 më sipër). Në mungesë të një ankese nga Ministria, vendimi i Komisionerit i datës 22 shtator 2015 u bë i formës së prerë dhe i zbatueshëm (shih paragrafin 34 më sipër, dhe *mutatis mutandis*, *Ramadhi dhe të Tjerët kundër Shqipërisë*, nr. 38222/02, §49, 13 nëntor 2007, sipas së cilit Gjykata vendosi se pavarësisht nëse vendimi përfundimtar që do të zbatohet merr formën e një vendimi gjyqësor nga një autoritet administrativ, ligji i brendshëm dhe Konventa parashikojnë se ky vendim duhet të zbatohet).

63. Si përgjigje ndaj argumentit të Qeverisë se kërkuarit mund të kishin kërkuar dëmshpërblim të gjykatat e brendshme, Gjykata thekson se mjetet e brendshme duhet të jenë “efektive” ose në parandalimin e shkeljes së pretenduar ose në aspektin e vijimësisë së saj, ose në ofrimin e korrigjimit të duhur të çdo shkeljeje që ka ndodhur (shih *A.H. dhe të Tjerët kundër Rusisë*, nr. 6033/13 dhe 15 të tjerë, §347, 17 janar 2017). Në çështjen në fjalë, thelbi i ankesave të kërkuarve kishte të bënte me dështimin e autoriteteve për t'i dhënë fund situatës që kishte vazhduar prej kohësh, më konkretisht veçimit/segregimit të shkollës së tyre. Sipas kësaj situatë, vetëm një mjet që ofron mundësinë për kompensim financiar, pa ndaluar vijueshmërinë e shkeljes së pretenduar, nuk mund të konsiderohet si efektiv (shih, *mutatis mutandis*, *Patranin kundër Rusisë*, nr. 12983/14, §86, 23 korrik 2015). Në lidhje me këtë, Qeveria nuk shpjegoi se përse ka qenë e nevojshme një procedurë gjyqësore për diskriminimin, kur autoritetet nuk e diskutuan diskriminimin e

kërkuesve. Po kështu, qeveria nuk shpjegoi se përse masat kundër veçimit, të cilat u konsideruan të nevojshme nga të gjitha palët, do të ishin zbatuar me më shumë efikasitet, nëse do të urdhëroheshin me anë të një vendimi gjykate krahasuar me një autoritet të pavarur administrativ, i tillë si Komisioneri (shih, *mutatis mutandis*, *Lavdia dhe të Tjerët kundër Greqisë*, nr. 7973/10, §§47–48, 30 maj 2013).

64. Në vijim, Gjykata vëren se Qeveria nuk kundërshtoi faktin se ishte QEDR – dhe jo kërkuesit – që u ankua për Komisionerin kundër Diskriminimit për situatën në shkollë. Sipas vendimit të Komisionerit për të njohur qëndrimin e QEDR-së përpara atij autoriteti, Gjykata nuk ka arsye të dyshojë se ligji i brendshëm parashikonte të drejtën e QEDR-së për të nisur procedurat në fjalë në emër të nxënësve romë dhe egjiptianë që frekuentonin shkollën “Naim Frashëri” (shih, *mutatis mutandis*, *Kósa kundër Hungarisë* (vendim), nr. 53461/15, §§56–57, 21 nëntor 2017, dhe *J.M.B. dhe të Tjerët kundër Francës*, nr. 9671/15 dhe 31 të tjerë, §214, 30 janar 2020). Gjithashtu, përpara Gjykatës nuk u kundërshtua as fakti se lënda e ankesës së QEDR-së dhe lëshimi i vendimit të Komisionerit, i datës 22 shtator 2015, korrespondonte me këtë situatë konkrete dhe ankesat përkatëse të kërkuesve përpara Gjykatës.

65. Në këtë mënyrë, kërkuesve nuk iu kërkua të paraqisnin një pretendim për diskriminim, i cili në thelb kishte të njëjtin objektiv si masa e QEDR-së përpara Komisionerit (shih *Kozaçioğlu*, cituar më sipër, §40), përpara gjykatave të brendshme. Kështu, kundërshtimi i Qeverisë për mosshërim rrëzohet.

66. Gjykata vëren se kërkesat nuk janë as të pabazuara në fakte dhe as të papranueshme, sipas arsyeve të listuara në nenin 35 të Konventës. Për këtë arsye, ato duhet të deklarohen të pranueshme.

B. Meritat

1. Parashtrimi i palëve

67. Kërkuesit parashtruan se veçimi i tyre në shkollën “Naim Frashëri” sillte diskriminim ndaj etnisë së tyre, gjë e cila ndalohej sipas nenit 1 të protokollit nr. 12 të Konventës dhe se autoritetet nuk kishin zbatuar masat kundër veçimit që ata vetë i kishin propozuar, si për shembull bashkimin e shkollave të ndryshme për të pasur klasa më përfshirëse.

68. Qeveria parashtroi se veçimi për të cilin u ngrit ankimi ishte rezultat i ndryshimeve demografike në zonat rreth shkollës, zonë në të cilën ishin larguar shumë banorë që nuk i përkisnin komunitet rom dhe egjiptian, dhe ku ishin vendosur shumë banorë të komunitetit rom dhe egjiptian.

69. Në lidhje me skemën e ndihmës ushqimore, Qeveria deklaroi se një mbështetje e tillë ishte kërkuar nga shumë përfaqësues të komunitetit rom dhe egjiptian, duke përfshirë edhe përfaqësuesit e kërkuesve. Në vijim, Qeveria theksoi se autoritetet nuk i kishin parandaluar kërkuesit që të mund të frekuentonin një shkollë tjetër, ose nxënësit e tjerë që të mund të ndiqnin shkollën “Naim Frashëri”. Për këtë arsye, ata nuk kishin kontribuar në ndonjë mënyrë për ta lehtësuar situatën për të cilën është bërë ankesa.

70. Në vijim, Qeveria parashtroi se ajo kishte marrë një sërë masash për të zbatuar vendimin e Komisionerit të datës 22 shtator 2015, duke përfshirë miratimin e Planit Kombëtar për Integrimin e Romëve dhe Egjiptianëve në Republikën e Shqipërisë 2016–2020 (shih paragrafin 36 me sipër), shtirjen e skemës së ndihmës ushqimore për të gjithë nxënësit e shkollës, si edhe rikonstruksionin e shkollës, i cili përfundoi në kohë për vitin akademik 2019/20.

71. Në mungesë të ndonjë qëllimi apo veprimi diskriminues nga autoritetet dhe masat e miratuara për adresimin e situatës, Qeveria arrinte në përfundimin se nuk kishte pasur shkelje të nenit 1, të protokollit nr. 12, të Konventës.

2. Parashtrimet e palëve të treta në lidhje me kërkesën nr. 73548/17

72. Ndërhyrësi si palë e tretë – T’Reja Center – fillimisht bëri parashtrime për parimet e përgjithshme, sipas së cilave do të shqyrtoheshin kërkesat, dhe ofroi një sërë vërejtjesh për situatën e fëmijëve romë dhe egjiptianë në Shqipëri.

73. Veçanërisht, ndërhyrësi parashtroi se veçimi i shkollës është një nga format më të ashpra të diskriminimit. Sipas tij, veçimi i nxënësve romë/egjiptianë dëmtonte aftësinë e tyre për të mësuar në një mjedis të larmishëm dhe për të fituar aftësitë esenciale të jetës me anë të kontaktit me nxënës të tjerë.

74. Gjithashtu, T'Reja Center parashitroi statistika të cilat, sipas tyre, tregonin se veçimi i nxënësve romë/egjiptianë ekzistonte në një sërë shkollash në Shqipëri.

3. Vlerësimi i Gjykatës

a) Parimet përkatëse

75. Pavarësisht diferencës në qëllimin midis nenit 14 të Konventës dhe nenit 1, të Protokollit nr. 12, kuptimi i konceptit “diskriminim” në nenin 1, të protokollit nr. 12, ishte hartuar me qëllimin për të qenë identik me atë të nenit 14 (shih paragrafët 18 dhe 19 të Raportit Shpjegues për Protokollin nr. 12). Duke përdorur të njëjtin term sipas nenit 1 të protokollit nr. 12, Gjykata nuk gjen arsye të shprehshme nga interpretimi i parashikuar për termin “diskriminim” (shih *Sejdić dhe Finci kundër Bosnje dhe Hercegovinës* [DHM], nr. 27996/06 dhe 34836/06, §55, GJEDNJ 2009, dhe *Napotnik kundër Rumanisë*, nr. 33139/13, §69, 20 tetor 2020).

76. Në vijim mund të interpretohet se, në parim, të njëjtat standarde të arritura nga Gjykata në praktikën e saj gjyqësore, në lidhje me mbrojtjen e parashikuar në nenin 14, zbatohen për çështjet e paraqitura në mbështetje të nenit 1, të protokollit nr. 12 (shih, për shembull, *ibid.*, §70).

77. Në këtë linjë, Gjykata ka parashikuar se diskriminimi nënkupton trajtimin në mënyrë të ndryshme, pa një justifikim objektiv dhe të arsyeshëm, të personave në situata të ngjashme. Megjithatë, neni 14 nuk e ndalon një shtet anëtar të trajtojë grupe të ndryshme në mënyrë të ndryshme për të korrigjuar “pabarazitë faktike” midis tyre; në të vërtetë në rrethana të caktuara, dështimi për të korrigjuar barazinë me anë të një trajtimi ndryshe në vetvete mund të shkaktojë shkelje të nenit 14 (shih *Horváth dhe Kiss kundër Hungarisë*, nr. 11146/11, §101, 29 janar 2013).

78. Gjithashtu, Gjykata është e mendimit se bashkëekzistenca e anëtarëve të shoqërisë pa veçim racia është një vlerë themelore e shoqërive demokratike (shih *Vona kundër Hungarisë*, nr. 35943/10, §57, GJEDNJ 2013).

79. Në lidhje me aspektin e veçimit të shkollës, Gjykata ka miratuar një sërë vendimesh, të cilat kanë të bëjnë me kontekste të ndryshme. Çështja e *D.H. dhe të Tjerët kundër Republikës së Çekisë* ([DHM]), nr. 57325/00, GJEDNJ 2007-IV) kishte të bënte me një situatë ku praktika mbarëkombëtare e vendosjes së numrit jopërpjestimor të fëmijëve romë në shkollat për nxënësit me vështirësi në të mësuar shkaktonte diskriminim sipas origjinës etnike të kërkuesve.

80. Në çështjen *Oršuš dhe të Tjerët kundër Kroacisë* ([DHM]) nr. 15766/03, GJEDNJ 2010, kërkuesit ishin shtetas kroatë me origjinë etnike rome, të cilët herë pas here ishin vendosur në klasa të veçanta vetëm me nxënës romë gjatë arsimimit të tyre, me arsyen se ata nuk zotëronin mjaftueshëm gjuhën korate. Gjykata konstatoi një shkelje të ndalimit të diskriminimit për faktin, midis të tjerash, se autoritetet nuk kishin marrë hapat e nevojshëm për të siguruar progresin e shpejtë të kërkuesve në mësimin e gjuhës dhe integrimin e tyre në klasa të përziera.

b) Zbatimi i parimeve në çështjen konkrete

81. Në fillim, Gjykata konstaton se e drejta për arsimim përfshirës, për të cilin kërkuesit pretendonin se ishin trajtuar ndryshe, parashikohej në ligjin e brendshëm (shih paragrafët 18 dhe 19 më sipër).

82. Qeveria nuk kundërshtoi faktin se situata e kërkuesve përbënte veçim dhe se ishin marrë masat kundër veçimit. Po ashtu, këto pika nuk ishin kundërshtuar as nga Ministria në procedurat e saj të brendshme (shih paragrafët 5, 6 dhe 62 më sipër). Argumentet e vetme të Ministrisë ishin se situata kishte qenë e paqëllimshme.

83. Në lidhje me këtë aspekt, Gjykata vëren se shkolla “Naim Frashëri” nuk ishte krijuar ekskluzivisht për fëmijët romë/egjiptianë. Gjithashtu, kërkuesit nuk pretendonin se veçimi i tyre ishte i qëllimshëm. Megjithatë, Gjykata kishte vendosur më herët se diskriminimi që është potencialisht në kundërshtim me Konventën mund të rezultojë nga një situatë *de facto* (shih *Zarb Adami kundër Malitë*, nr. 17209/02, §76, GJEDNJ 2006-VIII) dhe nuk përbën domosdoshmërisht një qëllim diskriminues (*D.H. dhe të Tjerët kundër Republikës Çeke*, cituar më sipër, §184).

84. Sipas këndvështrimit të Gjykatës, çështja është nëse Qeveria ka respektuar detyrimin pozitiv për të ndërmarrë hapa për korrigjimin e pabarazisë faktuale të kërkuesve dhe shmangien e përjetësimit të diskriminimit që shkaktohej nga mbipërfaqësimi i tyre në shkollë (shih paragrafët 24 dhe 77 më sipër, dhe *mutatis mutandis*, *Horváth dhe Kiss*, cituar më sipër, §116 dhe §127), duke thyer në këtë mënyrë ciklin e tyre të marginalizimit dhe duke i lejuar të jetonin si qytetarë të barabartë që në fazat e hershme të jetës së tyre (shih paragrafin 38 më sipër). Në lidhje me këtë

aspekt, Qeveria deklaroi se autoritetet ndërmorën masa të menjëhershme për të adresuar veçimin e kërkuar. Megjithatë, Gjykata vëren se vendimi për heqjen e kriterit të etnisë për nxënësit që përfitonin nga programi i mbështetjes ushqimore, në përpjekje për të tërhequr fëmijë të të gjitha etnive në shkollë, u miratua më 22 shkurt 2017 (shih paragrafin 10 më sipër), pothuajse një vit e gjysmë pas vendimit të Komisionerit të datës 22 shtator 2015. Qeveria nuk paraqiti ndonjë shpjegim për këtë vonesë, apo për vonesën në zbatimin e masës së dytë e realizuar me pretendimin për diversifikimin e grupeve të nxënësve në shkollë, më konkretisht, për rinovimin e godinës së shkollës, e cila përfundoi në shtator 2019, katër vite pas vendimit të Komisionerit. Sipas këndvështrimit të Gjykatës, këto vonesa nuk respektonin aspektin kohor në një situatë ku fëmijët ishin të veçuar, si edhe me vendimin e Komisionerit që masat të merreshin “menjëherë” (shih paragrafin 8 më sipër).

85. Më e rëndësishmja është se Qeveria nuk parashtroi ndonjë arsye objektive për moszbatimin e dy masave që u diskutuan në shkresat e Ministrisë së datës 14 dhjetor 2015 dhe 14 prill 2017 (shih paragrafët 9 dhe 11 më sipër), më konkretisht zgjerimi i programit për ndihmën ushqimore në katër shkolla të tjera në atë zonë – gjë e cila mendohej se do të inkurajonte disa nga nxënësit romë/egjiptianë të kësaj shkolle të shkonin në shkolla të tjera – dhe bashkimin e shkollës “Naim Frashëri” me tri shkolla të tjera (shih paragrafët 9 dhe 11 më sipër). Të dyja këto masa kishin gjasa të kishin një efekt të menjëhershëm përfitues për fëmijët romë dhe egjiptianë. Në lidhje me këtë aspekt, Gjykata nuk mund të pranojë justifikimin e autoriteteve që bashkimi nuk u zbatua për shkak të rindërtimit të shkollës “Naim Frashëri”, pasi punimet e rindërtimit zgjatën vetëm për një periudhë të kufizuar kohe (shih paragrafin 12 më sipër). Në fund të vitit akademik 2019/20, nxënësit romë/egjiptianë vijonin të përfaqësonin 90% të nxënësve të shkollave.

86. Sipas argumentimit të Qeverisë se veçimi i raportuar ishte shkaktuar nga përqendrimi i popullatës romë/egjiptiane në lagje të caktuara pranë shkollës së veçuar, propozimi i autoriteteve për të bashkuar këtë shkollë me shkolla jo të veçuara në qytet dukej si një zgjidhje me të vërtetë me vend. Një bashkim i tillë mund të ndihmonte në krijimin e shkollave ku raporti midis fëmijëve romë/egjiptianë dhe nxënësve të tjerë do të ishte në përpjesëtim të drejtë me raportin në qytet për shkollat fillore. Autoritetet kishin zbatuar tashmë zgjidhje të ngjashme në lidhje me shkollat e veçuara në zona të tjera në vend, ku kishin ofruar edhe transportin për nxënësit (shih paragrafët 16, 37 dhe 43 më sipër). Faktikisht, nuk i takon Gjykatës të përcaktojë masat specifike që duhet të ndërmerren për të korrigjuar situatën e veçimit në një shkollë, megjithatë, është e vështirë të kuptohen arsyet se përse kjo qasje nuk u zbatua në çështjen konkrete.

87. Gjykata vëren se ajo ka konstatuar një shkelje të ndalimit të diskriminimit në një kontekst të ngjashëm, ku Shteti nuk ka zbatuar masat kundër veçimit (shih *Lavida dhe të tjerët*, cituar më sipër, §73). Gjykata është e mendimit se edhe në çështjen në fjalë, vonesat dhe moszbatimi i masave të duhura kundër veçimit nuk mund të interpretohen se kanë pasur një justifikim objektiv dhe të arsyeshëm.

88. Për këtë arsye, është shkelur neni 1, i protokollit nr. 12, të Konventës.

IV. ZBATIMI I NENEVE 41 DHE 46 TË KONVENTËS

A. Neni 41 i Konventës

89. Neni 41 i Konventës parashikon, se:

“Kur Gjykata konstaton se ka pasur një shkelje të Konventës ose të protokolleve të saj dhe, nëse e drejta e brendshme e Palës së Lartë Kontraktuese lejon të bëhet vetëm një ndreqje e pjesshme, Gjykata, kur është e nevojshme, i akordon shpërblim të drejtë palës së dëmtuar.”.

1. Shpërblimi

90. Kërkuar kërkuar 4500 euro (EUR) për secilin kërkuar fëmijë për dëmin jopasuror.

91. Qeveria parashtroi se kërkesa ishte e paarsyeshme dhe e paargumentuar.

92. Në mbështetje edhe të dokumenteve në zotërimin e saj dhe praktikës së saj gjyqësore (shih, veçanërisht, *Lavida dhe të tjerët*, cituar më sipër, §80), Gjykata e gjykon të arsyeshme që të akordojë 4500 euro për secilën familje të kërkuarve për dëmin jopasuror.

2. Koston dhe shpenzimet

93. Kërkuar nuk paraqitën ndonjë pretendim për kosto dhe shpenzime. Në këtë mënyrë, Gjykata nuk u akordon atyre ndonjë shumë nën këtë kategori.

3. Interesi për pagesën e vonuar

94. Gjykata e gjykon me vend që norma e interesit për pagesën e vonuar duhet të mbështetet në normën marginale të huadhënies së Bankës Qendrore Evropiane, se cilit do t'i shtohen tre për qind pikë.

B. Neni 46 i Konventës

95. Neni 46 i Konventës parashikon, si më poshtë:

“1. Palët e Larta Kontraktuese marrin përsipër të respektojnë vendimin e formës së prerë të Gjykatës në çdo çështje ku ato janë palë.

2. Vendimi i formës së prerë i Gjykatës i përcillet Komitetit të Ministrave, i cili mbikëqyr ekzekutimin e tij.”.

96. Gjykata thekson se, sipas nenit 46 të Konventës, Palët Kontraktuese kanë marrë përsipër të respektojnë vendimet e Gjykatës në çështjen në të cilat ata janë palë, ndërsa zbatimi do të mbikëqyret nga Komisioni i Ministrave të Këshillit të Evropës. Në vijim, *inter alia*, theksohet se kur Gjykata konstaton një shkelje në një vendim ajo vendos një detyrim ligjor për Shtetin e paditur, pavarësisht nëse kërkuesi ka kërkuar apo jo shpërblim të drejtë, ajo duhet të përzgjedhë, nën mbikëqyrjen e Komisionit të Ministrave, masat e përgjithshme dhe/ose, nëse është me vend, individuale, të cilat duhet të miratohen në urdhrin e saj ligjor të brendshëm për t'i dhënë fund shkeljes së konstatuar nga Gjykata dhe të korrigjojë efektet sa më shumë të jetë e mundur. Nën monitorimin e Komisionit të Ministrave, Shteti i paditur ka lirinë të përzgjedhë mënyrën sipas së cilës ai do të shlyejë detyrimin e tij ligjor, në mbështetje të nenit 46, për aq kohë sa kjo mënyrë është në përputhshmëri me konkluzionet dhe frymën e vendimit të Gjykatës (shih *Aliyev kundër Azerbajxhanit*, nr. 68762/14 dhe 71200/14, §221, 20 shtator 2018, me referenca të tjera). Për sa i përket shkeljes së konstatuar në çështjen konkrete, Gjykata gjykon se masat që duhet të ndërmerren duhet të garantojnë përfundimin e diskriminimit të nxënësve romë dhe egjiptianë të shkollës “Naim Frashëri”, sipas vendimit të Komisionerit, të datës 22 shtator 2015.

PËR KËTO ARSYE, GJYKATA, NË MËNYRË UNANIME,

1. *Vendos* t'i bashkojë kërkesat;

2. *Vendos* ta përjashtojë kërkesën nr. 73548/17 nga lista e çështjeve për sa ka të bëjë me kërkuetit 14 deri 18;

3. *E deklaron* pjesën tjetër të kërkesave të pranueshme;

4. *Gjykon* se është shkelur neni 1 i protokollit nr. 12 i Konventës për të dyja kërkesat;

5. *Gjykon*:

a) se Shteti i paditur duhet t'i paguajë secilës familje të kërkuësve, brenda tre muajve nga data në të cilin vendimi bëhet përfundimtar, në përputhje me nenin 44§2 të Konventës, 4500 euro (katër mijë e pesëqind euro) plus çdo taksë të tarifueshme, për dëmin jopasuror, të cilat do të konvertohen në monedhën e Shtetit të paditur në normën e zbatueshme në datën e shlyerjes;

b) se që nga përfundimi i periudhës tremujore të përmendur më sipër dhe deri në shlyerjen e shumës, interesi i thjeshtë do të paguhet për shumën e mësipërme në një normë të barasvlershme me normën marginale të huadhënies të Bankës Qendrore Evropiane gjatë periudhës së vonësës së pagesës plus tre për qind pikë;

6. *Rrëzon* pjesën tjetër të pretendimit të kërkuësve për kompensim të drejtë.

Hartuar në gjuhën angleze dhe njoftuar me shkrim më datë 31 maj 2022, sipas Rregullit 77§§2 dhe 3 të Rregullores së Gjykatës.

Milan Blaško

SEKRETAR

Georges Ravarani

KRYETAR

SHTOJCË

Kërkesa nr. 73548/17 dorëzuar më 5 tetor 2017:

Nr.	Muaji dhe viti i lindjes së kërkuesit	Familja nr.	Shumat sipas nenit 42 (për dëm jopasuror) në euro për familje
1	Dhjetor 1977	1	4500
2	Korrik 2005		
3	Korrik 2009		
4	Nëntor 1983	2	4500
5	Shkurt 2000		
6	Mars 2003		
7	Gusht 2009		
8	Dhjetor 2005	3	4500
9	Prill 1983		
10	Tetor 2005		
11	Tetor 1979	4	4500
12	Prill 2010		
13	Janar 2004		
14	Janar 1980	5	I pazbatueshëm
15	Prill 2006		
16	Tetor 1962	6	Shuma jepet vetëm për kërkesën e dytë
17	Nëntor 2007		
18	Korrik 2004		

Kërkesa nr. 45521/19, e paraqitur më 26 gusht 2019, nga kërkuesit nr. 16, 17 dhe 18. Shuma sipas nenit 41: 4500 euro.